

Försöksverksamhet praktikinära forskning, Umeå universitet – Delredovisning avseende perioden 2020-03-01 – 2021-02-28

Sammanfattning

Umeå universitet har tillsammans med Göteborgs universitet, Karlstads universitet och Uppsala universitet fått i uppdrag av regeringen att under åren 2017–2021, planera och genomföra försöksverksamheten med praktikinära forskning (U2015/03573/UH; U2017/01129UH). Syftet med försöksverksamheten, som kommit att kallas Utveckling, Lärande och Forskning, (ULF), är att utveckla och pröva olika modeller för samverkan mellan förskolans och skolans huvudmän och lärosäten kring praktikinära forskning och skolutveckling. Försöksverksamheten ska bidra till en stärkt vetenskaplig grund i lärar- och förskolläro-utbildningarna och i skolväsendet.

Enligt regeringens direktiv ska varje lärosäte inlämna en delrapport till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 1 mars 2018 och därefter årligen senast samma datum till och med 2021. Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 mars 2022. Umeå universitet lämnar härmed sin fjärde redovisning av det arbete som bedrivits för att realisera intentionerna i regeringens uppdrag under tidsperioden mars 2020 till februari 2021.

Utöver samverkan med övriga tre ansvariga universitet på nationell nivå arbetar Umeå universitet med tre komponenter av samverkan inom ULF-verksamheten: Vidareutveckling av den lokala ULF-organisationen vid Umeå universitet, samverkan mellan Umeå universitet och dess fem medverkande lärosäten samt samverkan mellan Umeå universitet och dess i regionen fem medverkande skolhuvudmän (varav en är en sammanslutning av 10 inlandskommuner). Efter en inledande fas med dialog och gemensam formulering av målsättningar och grundläggande principer för försöksverksamheten, har en fas bestående av uppbyggnad av samverkan utgående från lokala förutsättningar och prioriteringar genomförts. ULF-avtal om finansiering, strukturer och aktiviteter har undertecknats mellan Umeå universitet och alla dess medverkande lärosäten och skolhuvudmän. Utgående från de undertecknade avtalen pågår nu lokala samverkansaktiviteter (t ex FoU-projekt). Utvärdering och planering för fortsatt utveckling av samverkan efter försöksperioden genomförs parallellt. Preliminära lärdomar så långt rör bland annat vikten av långsiktighet och stabilitet, fördjupad samverkan på olika organisatoriska nivåer samt värdet av kontinuerlig resultatspridning.

2021-02-23

Hans Adolfsson
Rektor

UMEÅ UNIVERSITET

Till ministern för högre utbildning och forskning, Matilda Ernkrans

Försöksverksamhet med samverkan kring praktisk forskning (ULF), delredovisning 2020

Under 2020 har lärosätenas samverkan med skolhuvudmännen inom försöksverksamheten med samverkan kring praktisk forskning fördjupats och stärkts ytterligare. Totalt medverkar 25 lärosäten och ett hundratal skolhuvudmän, organiserade i fyra noder. Lokalt har nya arenor för dialog mellan forskare och lärare etablerats och de gemensamma forskningsprojekt som initierats börjar ge resultat. Olika former för delade tjänster där forskare och lärare kan arbeta i varandras verksamheter prövas och analyseras.

Vi värdesätter det förtroende regeringen visar våra lärosäten genom uppdraget och de möjligheter som därigenom skapas för profession, lärosäten och skolhuvudmän att ta ett gemensamt och aktivt ansvar för förskolans och skolans måluppfyllelse. Vi gläds åt beskedet i 2020 års forskningspolitiska proposition om att försöksverksamheten ska utvecklas och tillföras ytterligare medel. Arbetet med att ta fram förslag som kan ligga till grund för en långsiktigt hållbar infrastruktur som inkluderar skolhuvudmän i hela landet och som leder till en skola på vetenskaplig grund och stärker lärarprofessionens kunskapsbas har pågått kontinuerligt under 2020. Arbetet kommer att intensifieras under 2021 såväl inom noderna som i dialog mellan högskolesektorn och andra aktörer inom utbildningsområdet.

I delredovisningen för 2020 beskrivs den nationella samordningen liksom arbetet i de fyra noderna. Delredovisningen 2020 innefattar också en delrapport från den norska forskargrupp som har i uppdrag att löpande utvärdera försöksverksamheten. Utvärderarnas delrapport bifogas Göteborgs universitets redovisning.

Eva Wiberg
Rektor
Göteborgs universitet

Johan Sterte
Rektor
Karlstads universitet

Hans Adolfsson
Rektor
Umeå universitet

Anders Hagfeldt
Rektor
Uppsala universitet

Nationell samordning av försöksverksamheten ULF

Försöksverksamheten ULF samordnas med utgångspunkt i den gemensamma avsiktsförklaring som antogs 2017. Rektorerens *huvudmannaråd* diskuterar strategiska frågor om försöksverksamhetens långsiktiga utveckling. Den *nationella samordningsgruppen* ansvarar för löpande samordning, erfarenhetsutbyte och kommunikation. Samordningsgruppen består av företrädare med ledningsansvar för lärarutbildning samt av projektledare vid de fyra ansvariga universiteten. Läsåret 2020/2021 innehas ordförandeskapet i samordningsgruppen av Göteborgs universitet. Samordningsgruppen rapporterar till huvudmannarådet.

Regionalt bedrivs arbetet inom ramen för fyra noder som totalt inkluderar 25 lärosäten: Göteborgsnoden (6 lärosäten), Karlstadsnoden (4 lärosäten), Umeånoden (6 lärosäten) och Uppsalanoden (9 lärosäten). Under 2020 har arbetet i de fyra noderna utvecklats och fördjupats. Samtliga ULF-avtal som har tecknats mellan enskilt lärosäte och skolhuvudman har tillsänts den forskargrupp vid Universitetet i Sørøst-Norge som under ledning av Petter Aasen och Tine S. Prøitz utvärderar försöksverksamheten för dokumentation och analys. Under 2020 har forskargruppen fortsatt observerat samordningsgruppens arbete.

Liksom tidigare år har samordningsgruppen träffats löpande under 2020. Samordningsgruppen inledde året med ett tvådagars arbetsmöte vid Karlstads universitet. Redan under 2019 hade vissa möten genomförts digitalt vilket gjorde att vi efter det inledande arbetsmötet snabbt kunde ställa om till de digitala mötes- och samarbetsformer som krävdes av den pågående coronapandemin. Förutom erfarenhetsutbyte kring arbetet som bedrivs inom de fyra noderna har samordningsgruppen fört dialog med nationella aktörer vars uppdrag och roller har beröringspunkter med försöksverksamheten samt presenterat och diskuterat erfarenheter från försöksverksamheten i en rad externa sammanhang. Exempel på sådana dialogmöten är Bok- och biblioteksmässan (september), Universitetskanslersämbetets konferens om kvaliteten i lärarutbildning (oktober) och vid en nätverksträff för lektorer anordnad av Skolverket (oktober). Medlemmar i samordningsgruppen har också deltagit med artiklar i Pedagogisk forskning i Sveriges (Pfs) debatt om praktisk forskning som har initierats och förts under 2020.

I maj 2020 anordnades seminariedagen Nationell ULF Bazar. Det som ursprungligen var tänkt som ett seminarium i Stockholm gjordes om till ett digitalt seminarium med sexton seminariegrupper med totalt 180 medverkande från 25 lärosäten och 50 skolhuvudmän. Respektive seminariegrupp, som leddes i par av en lärosätes- och en huvudmannarepresentant, diskuterade erfarenheter och utmaningar inom tre primära områden: former för att identifiera professionens frågor och behov av kunskap; förutsättningar för skolhuvudmän att delta på lika villkor, oavsett storlek, geografiskt läge och "ägarskap"; förutsättningar för att gå från försök till reguljär verksamhet. Gensvaret från de medverkande i seminariegrupperna var mycket positivt. Diskussionerna dokumenterades och sammanställdes och delades i efterhand med de medverkande för att stimulera fortsatt lokalt utvecklingsarbete, och publicerades på den nationella webbplatsen och gjordes därigenom tillgängligt för alla intresserade.

På den nationella webbplatsen har vi också publicerat de totalt sex ULF-spaningar som vi hittills har sammanställt. ULF-spaningarna är nulägesbeskrivningar av olika områden som har betydelse för ULF och de grundas i stor utsträckning på konkreta erfarenheter inom försöksverksamheten. Syftet är att stimulera till fortsatt diskussion och utvecklingsarbete inom försöksverksamheten

UMEÅ UNIVERSITET

men det är också vår förhoppning att spaningarna kan vara underlag för andra aktörer. Två ULF-spaningar har genomförts under 2020. En spaning har fokus på kombinationstjänster och den andra handlar om forskningsetiska frågeställningar. Spaningen om forskningsetik visar att det behövs förtydliganden i en rad forskningsetiska frågor. Underlaget har därför sänts till Vetenskapsrådet med en förfrågan om forskningsrådet kan medverka till att riktlinjer tas fram eller förtydligas.

De kommunikativa insatserna samordnas fortsatt i samarbete mellan kommunikatörer vid våra fyra universitet. Kommunikatörerna har löpande kontakt med kommunikatörer vid medverkande lärosäten och samordnar den under året inledda satsningen med att publicera reportage från samtliga 25 lärosäten på den nationella webbplatsen (www.ulfavtal.se). Under 2020 har listan över pågående aktiviteter i de fyra noderna uppdaterats och vidare har vi startat ett nyhetsbrev som skickas ut till prenumeranter en gång i månaden. Försöksverksamheten är sedan tidigare etablerad på sociala medier genom aktiviteter på Facebook och Twitter, där ULF når intressenter inom skolområdet. Försöksverksamheten har också uppmärksammats i nyhets- och branschmedia och i tidskrifter (se <https://www.ulfavtal.se/medieinslag/>).

UMEÅ UNIVERSITET

ULF-verksamheten vid Umeå universitets-noden

Samverkan mellan lärosäten och skolhuvudmän behövs för att tydliggöra forsknings- och utvecklingsbehov och ge möjlighet för lärare och forskare att samverka kring identifierade behov, som ett led i skolans¹ och lärosätets kvalitetsarbete. Parternas ömsesidiga och långsiktiga engagemang är en förutsättning för att skapa hållbar forskning och utveckling och tillgängliggöra utvecklings- och forskningsresultat även utanför den egna miljön. Den praktiktäna forskningen inom försöksverksamheten ska hålla hög vetenskaplig kvalitet, vara tydligt kopplad till verksamhetsutveckling, och dokumenteras genom publikationer.

Sammanfattningsvis är syftet med försöksverksamheten ULF vid Umeå universitets-noden, som härnåfter benämns Noden, att:

- skolans behov ska utgöra en väsentlig del av vägledningen för forskningen,
- basera verksamhetsutveckling på såväl beprövad erfarenhet som forskning,
- vidareutveckla tillämpningsinriktad utbildningsvetenskaplig forskning,
- samverka mellan skola och lärosäte i syfte att skapa långsiktigt hållbara strukturer för att initiera, genomföra och i övrigt främja praktiktäna forskning och verksamhetsutveckling,
- stärka lärarutbildningen via studenternas medverkan i försöksverksamheten samt att
- stärka både utvecklingskompetens och vetenskaplig kompetens vid både skolor och lärosäten.

Det är en *symmetrisk och komplementär* ansats i meningen att samverkan bygger likvärdigt på parternas behov, kompetenser och engagemang, som kompletterar varandra. Det innebär att:

- skolans verksamhetsutveckling baseras på, bland annat, vetenskaplig grund, och lärosätets utveckling av lärarutbildning och forskning baseras på, bland annat, dess relevans för utbildningssystemet,
- lärares, skolledares och annan skolpersonals kompetens att identifiera, genomföra och utvärdera verksamhetsutveckling och forskares utbildningsvetenskapliga forskningskompetens värderas lika,
- skolans och lärosätets engagemang i FoU är långsiktigt och symmetriskt bland annat i termer av ekonomiska och personella resurser samt att
- satsningarna är komplementära i meningen att parterna bidrar med delvis olika kompetens och resurser.

---

¹ Benämningen *skola* används om alla skolformer som enligt skollagen (2015:482) ryms inom skolväsendet, här inkluderas exempelvis förskola, grundsärskola och kommunal vuxenutbildning. Med *lärare* avses all skolpersonal som direkt eller indirekt arbetar med undervisning.

Mer information finns på ULF-verksamhetens nationella hemsida ulfavtal.se och den lokala Umeå-hemsidan umu.se/lararhogskolan/samarbeta-med-oss/ulf

Organisation och samverkan

Organisationen i Noden presenteras i tre huvudsakliga komponenter: Den lokala ULF-organisationen vid Umeå universitet, samverkan mellan Umeå universitet och dess fem medverkande lärosäten samt samverkan mellan lärosätena och medverkande skolhuvudmän. De sistnämnda har dessutom egna samverkansstrukturer som kan se olika ut beroende på storlek och förutsättningar.

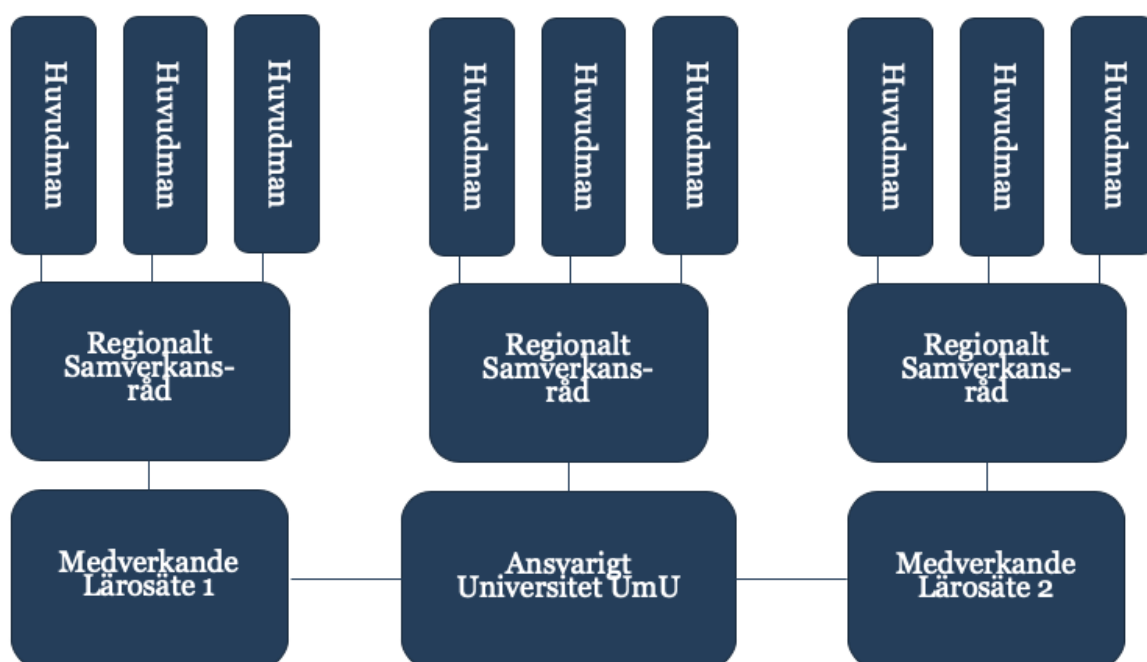

Bild: Principskiss för den övergripande samverkansstrukturen.

Lokal organisation

Rektor har övergripande ansvar för Noden och Lärarhögskolan har operativt ansvar både för Noden och universitetets egna ULF-verksamhet. Inom Lärarhögskolans ordinarie organisation (ledningsgrupp, forskningskommitté, styrelse) fattas beslut om ULF-ärenden. Tre samverkanslektorer har tillsatts för arbete med ULF liksom en referensgrupp bestående av seniora forskningsledare med erfarenhet av praktisk forskning. Även en kommunikätorsresurs är knuten till verksamheten. Ledning av verksamheten samordnas vid ordinarie dialogmöten mellan universitetsledningen och ledningen för Lärarhögskolan. En ULF-planeringsgrupp hanterar de mer praktiska aspekterna av verksamhetens organisering.

UMEÅ UNIVERSITET

Pågående aktiviteter

Övergripande samverkansmodell

Grunden för Nodens arbete med försöksverksamheten ULF är en dialogmodell som används både i kontakter med lärosäten och skolhuvudmän. Fokus är den symmetriska och komplementära ansatsen (se ULF-plan) i kombination med avtal som skrivs med lärosäten och skolhuvudmän. Den övergripande modellen för försöksverksamheten i Noden består av följande, delvis överlappande, faser.

- 1. Inledande dialog och gemensam formulering av målsättningar och grundläggande principer för försöksverksamheten.** Fasen leder fram till formuleringen av en ULF-plan som är ett levande dokument som utvecklas under försöksverksamheten. Eftersom denna fas blir vägledande för hela den fortsatta verksamheten, läggs stor vikt på detta första steg.
- 2. Dialog om lokala förutsättningar och prioriteringar.** Utifrån den plan som tagits fram i fas 1, bjuds lärosäten och regionens medverkande skolhuvudmän in att lämna lokala önskemål och förslag. Det innebär att lärosätena respektive skolhuvudmännen för en dialog om lokala förutsättningar och mål i relation till den gemensamma övergripande ULF-planen. Denna fas inkluderar även lokal initiering och/eller vidareutveckling av samverkansstrukturer (organisatoriskt, personellt och ekonomiskt). Det medför att vart och ett av de medverkande lärosätena och huvudmännen arbetar med sinsemellan delvis olika strukturer och aktiviteter som är lokalt anpassade, men inom den gemensamma ULF-planens målsättningar och vägledande principer.
- 3. Undertecknande av lokala ULF-avtal, utgående från fas 1 och 2.**
- 4. Fortsatt samverkan enligt ULF-avtalen.** Den inkluderar även fortsatt utveckling av samverkansstrukturer och genomförande av lokala samverkansaktiviteter, till exempel FoU-projekt.
- 5. Utvärdering och planering för fortsatt utveckling av samverkan efter försöksperioden.**

Medverkande lärosäten

Inom Noden samverkar sex lärosäten: Luleå tekniska universitet, Mittuniversitetet, Högskolan Dalarna, Mälardalens högskola, Umeå universitet och Örebro universitet.

Umeå universitet har i dialog med respektive lärosäte tagit fram samverkansavtal. Efter detta tar respektive lärosäte fram samverkansavtal med skolhuvudmän enligt processen i den övergripande samverkansmodellen. Inom försöksverksamheten tecknar lärosätena i första hand avtal med skolhuvudmän inom den egna regionen, även om undantag kan förekomma. Varje lärosäte bildar sedan en regional samverkansstruktur tillsammans med företrädare från skolhuvudmän.

UMEÅ UNIVERSITET

Regelbundna lärosättsdialoger med representanter från Umeå universitet och medverkande lärosäten bildar en rådgivande referensgrupp för erfarenhetsutbyte, utveckling och samverkan.

Högskolan Dalarna

ULF-arbetet vid Högskolan Dalarna utgår från och tar fasta på den samverkan som skolans huvudmän och lärosätet byggt upp sedan tidigare genom Pedagogiskt utvecklingscentrum Dalarna, PUD. Försöksverksamheten ULF utgår från de samverkansplattformar som finns etablerade vid lärosätet och i regionen.

Inom PUD träffas skolchefer, representanter från lärarutbildning och forskare flera gånger per termin. En intern styrgrupp vid Högskolan Dalarna träffas några gånger per termin för att fatta strategiska och ekonomiska beslut.

Aktiviteter inom försöksverksamheten vid Högskolan Dalarna

Inom ramen för försöksverksamheten satsar Högskolan Dalarna på flera olika aktiviteter. Här följer några exempel:

- Testa en regional ULF-modell för praktiktäna forskning som involverar lärare, forskare och studenter.
- Utarbeta nya rutiner för skolor och akademi att utveckla ett samskapande arbete för FoU.
- Utveckla tillämpningsinriktad utbildningsvetenskaplig forskning.
- Stärka vetenskaplig kompetens och utvecklingskompetens vid både skolor och lärosätet, inklusive lärarutbildningen.
- Utveckla former för att sprida och förankra praktiktäna forskningsprojekt.

Projekt inom försöksverksamheten vid Högskolan Dalarna

Inom ramen för försöksverksamheten ULF satsar Högskolan Dalarna även på flera olika försöksprojekt:

- Att utveckla tjänstgöringsbryggor mellan skolhuvudmän och akademi genom kombinerade uppdrag. Uppdragen riktar sig till personer som är forskningsmeriterade och har en anställning vid en skola. Kombinerade uppdrag gäller personer som vid sidan av sina ordinarie läraruppdrag på delar av sin tjänst undervisar lärarstudenter eller driver egna praktiktäna forskningsprojekt. Även medverkande forskares insatser i dessa projekt finansieras med de kombinerade uppdragen.
- Att på olika sätt knyta ihop lärarutbildare med yrkesverksamma lärare. Ett sådant sätt är att stimulera det är *parlärarskap*, vilket innebär att personer från skolan och lärosätet tillsammans planerar, genomför och utvärderar undervisning.
- Att revidera ansökningsystem för och utformning av en forskningsfond för skolforskning. Förändringarna ska stimulera praktiktäna forsknings- och utvecklingsarbete. Genom att tydliggöra vad som är *utveckling* respektive *forskning* i olika projekt är ambitionen att

UMEÅ UNIVERSITET

kunna entusiasmera, förankra och förtydliga vad dessa olika samverkansprojekt innebär och kan leda till.

Luleå tekniska universitet

Genom försöksverksamheten ULF vill Luleå tekniska universitet utveckla samverkan med skolans huvudmän i regionen. En regional ULF-modell med lärare, forskare och studenter verksamma inom skolans och lärarutbildningens verksamheter har initierats. Modellen bygger på praktiktäna FoU.

Aktiviteterna inom ULF-verksamheten syftar till att bygga samverkanskapacitet utifrån varje enskild skolhuvudmans förutsättningar. Ett nytt samverkansråd har bildats bestående av representanter från skolhuvudmännen, kommuner och Luleå tekniska universitet. Sedan tidigare finns etablerade strukturer med kommuner som skapar goda förutsättningar för deras deltagande i försöksverksamheten ULF.

Aktiviteter inom försöksverksamheten vid Luleå tekniska universitet

Inom ramen för försöksverksamheten ULF satsar Luleå tekniska universitet på flera olika aktiviteter. Här följer några exempel:

- Workshops med skolhuvudmän och lärosäten kring teman som examensarbete i samverkan, FoU-projekt, erfarenhetsspridning och vidareutbildning för lärare och rektorer.
- En samverkanstjänst har etablerats i en av kommunerna.
- Utlysning av FoU-medel för samverkansprojekt mellan skolhuvudmän och forskare vid universitetet, varav åtta projekt har startat.
- Ett forum för erfarenhetsutbyte och nätverksbyggande mellan forskare och lärarutbildare vid Luleå tekniska universitet och lärare, rektorer och övrig skolpersonal. Innehållet har stor bredd och berör olika tematiska områden där forsknings- och utvecklingsarbete inom alla utbildningsnivåer, från förskola till högre utbildning, inspirerar till dialog. De frågor som tas upp vid forumet gäller pedagogik, ämnesdidaktik och utbildningsorganisation. Programmet sätts ihop gemensamt av Luleå tekniska universitet, skolhuvudmän och intresseorganisationen Norrbottens kommuner.
- Pilotprojektet *Examensarbete i samverkan* har startats upp under läsåret 2020/21 för lärarstudier. Ambitionen är att med en symmetrisk och komplementär ansats, pröva nya modeller för handledning som inkluderar biträdande handledare från skolverksamheten. Examensarbetet ska vara praktiktäna och kopplas till skolornas systematiska kvalitetsarbete.

Mittuniversitetet

Mittuniversitetet försöksverksamhet inom ULF bygger vidare på redan befintliga samverkansstrukturer. Mittuniversitetet har sedan tidigare en etablerad struktur för skolsamverkan, Regionalt utvecklingsnätverk, RUN. Inom den strukturen ingår samordning, utveckling och forskningsanknytning i olika skolverksamheter och lärarutbildning samt

UMEÅ UNIVERSITET

kompetensutveckling för nätverkets parter. Personal från skolhuvudmännen samt från lärar- och rektorsutbildningen utgör centrala samarbetspartner i framtagandet av långsiktiga samverkansmodeller för att utveckla samarbetet mellan lärosätet och skolan vad gäller forskning, skolverksamhet och lärarutbildning.

Både lärarutbildningen och regionens kommuner är representerade i ledningsgruppen för RUN och fattar beslut om verksamhetsplan och budget. Försöksverksamheten ULF ingår i dessa strukturer. Det övergripande ansvaret för ULF på Mittuniversitetet ligger hos en styrgrupp bestående av prorektorerna för forskning respektive utbildning, vice dekan för lärarutbildningen och RUN:s verksamhetsledare. RUN har samverkansavtal med 19 kommuner i regionen.

Aktiviteter inom försöksverksamheten vid Mittuniversitetet

Inom ramen för försöksverksamheten ULF har Mittuniversitetet under denna period framförallt arbetat med två olika aktiviteter.

- Forskningscirkel är en ny form av kompetensutvecklande aktivitet som har tagits fram i samverkan mellan skolhuvudmän och lärarutbildning. Teman för cirkelarna har bestämts utifrån önskemål och behov hos skolhuvudmännen, baserat på den kompetens som finns vid Mittuniversitetet. Forskare vid lärosätet har genomfört tre gemensamma kompetensutvecklingsdagar med temat att leda forskarcirkel. De första cirkelarna har startat under hösten 2020 och nya cirkel startas under våren 2021. Deltagare är lärare från regionen.
- Under 2020 har forskningsmedel för två praktikinära skolforskningsprojekt utlysts. I samband med detta har en ny modell konstruerats och prövats för att besluta om medel och skriva överenskommelser mellan forskargrupperna och delaktiga skolhuvudmän. Modellen har inkluderat skolhuvudmännen i flera skeden av processen. Denna modell kommer att utvärderas och revideras under 2021.

Mälardalens högskola

Utgångspunkten i Mälardalens högskolas försöksverksamhet är att använda sig av två redan etablerade samverkansavtal. Det ena, *Samhällskontraktet*, är ett strategiskt samverkansavtal där *Mälardalens Kompetenscentrum för Lärande*, MKL verkar. MKL är en samverkansplattform för lärarutbildningen, med fokus på bland annat kompetensförsörjning och ett FoU-program kring digitalisering. Genom Samhällskontraktet har Mälardalens högskola samverkansavtal med Eskilstuna kommun, Västerås stad, Region Sörmland och Region Västmanland. Det andra samverkansavtalet handlar om övningsskolor där det tydligt framgår att båda parter har ett gemensamt ansvar för dels lärarutbildning och dels skolutveckling på vetenskaplig grund. Som ett led i att stärka Mälardalens högskola samverkanskapacitet med omgivande samhälle har de satsat på tre stycken samverkanslektorer. Totalt har man idag avtal med 14 skolhuvudmän (varav fyra fristående skolhuvudmän) och arbetar för att etablera fler avtal.

Syftet med ULF är att stärka övningsskolornas klassrumspraktik, relationen mellan forskning och lärarutbildning samt bidra till kompetensutveckling av handledare, genom att:

UMEÅ UNIVERSITET

- Att ta tillvara på forskningsresultat och kunskaper från skolutvecklingsprojekt i samverkan och integrera det i lärarutbildningarna. Studenternas förmåga att arbeta som lärare i en klassrumspraktik på vetenskaplig grund ska stärkas.
- Att fokusera på skolhuvudmannens behov av skolutveckling. Behoven identifieras och förs in i lärarutbildningarna.

Aktiviteter inom försöksverksamheten vid Mälardalens högskola

Inom ramen för försöksverksamheten ULF satsar Mälardalens högskola på flera olika aktiviteter. Här följer några exempel:

- FoU-programmet kring digitalisering som bygger på ett identifierat behov hos huvudmännen. Utlysningssprocessen bygger på tidigare erfarenheter av liknande program. Inom FoU-programmet finansieras tre projekt för att möjliggöra arbete inom tre områden: Skolutveckling på vetenskaplig grund, lärarutbildning på vetenskaplig grund och utbildningsvetenskaplig forskning.
- Inom ramen för MKL:s satsning på FoU-program och försöksverksamheten ULF, finansieras två doktorander under två år. Den ena doktoranden (som börjar med en fil. lic och ska ta en fil. dr) ska studera yrkeslärande i samverkan med övningskolor och den andra doktoranden som studerar *Research Practice Partnerships* ska ta en fil. lic.

Umeå universitet

Vid Umeå universitet sker övergripande samverkan via ett regionalt samverkansråd bestående av skolhuvudmän från regionen. Samverkansrådet bildades i början av försöksverksamheten men bygger på en tidigare samverkansstruktur. Lärarhögskolan har sedan tidigare erfarenhet av att bedriva FoU-projekt och FoU-uppdrag i samverkan med skolhuvudmän i regionen. I den initiala arbetsformen genomfördes dialoger med skolhuvudmän som angav inriktning på projekten och ett ansökningsförfarande från forskare vid Umeå universitet. Innan projekten beviljas medel upprättades en gemensam projektplan. Denna modell har vidareutvecklats genom försöksverksamheten.

Försöksverksamheten behandlas också i Lärarhögskolans ordinarie forum, exempelvis forskningsutskottet, för att bygga upp en långsiktig samverkansstruktur som ska kunna bestå även när försöksverksamheten är avslutad. Utöver det finns även en referensgrupp av forskare med stor erfarenhet av praktisk forskning. Vidare har en ULF lärarutbildningsgrupp tillsatts för att särskilt hantera verksamhetens frågor som rör lärarutbildning och dess organisation.

Umeå universitet har samverkansavtal med Piteå kommun, Umeå kommun, Vännäs kommun, Örnsköldsviks kommun och R10 (en sammanslutning av 10 inlandskommuner).

Inom försöksverksamheten har Umeå universitet haft särskilt fokus på:

- Avtal med skolhuvudmän, dialogmodell utifrån symmetrisk och komplementär ansats.
- Pågående FoU-projekt.
- Kunskapsutveckling och erfarenhetsspridning.
- Att etablera en fungerande struktur att arbeta med lärarstudenter via framförallt examensarbeten.

UMEÅ UNIVERSITET

Aktiviteter inom försöksverksamheten vid Umeå universitet

Inom ramen för försöksverksamheten ULF satsar Umeå universitet på flera olika försöksprojekt. Här följer några exempel:

- Skapa en särskild samverkansstruktur i en mindre kommun. Samverkansstrukturen består av ett projekt-råd som har regelbundna träffar för avstämning och planering. Där ingår både utvecklingsresurs från förvaltning, rektorer, förstelärare och ansvariga forskare. Rådet är en central del för att driva arbetet framåt och bygger på en symmetrisk och komplementär idé, där alla får komma till tals och bidra utifrån sin roll och kunskaper.
- Testa inträdesstrukturer som förenklar för skola och akademi att delta i gemensamma och praktiktäna FoU-projekt för att utveckla en skola på vetenskaplig grund. Kommunen utgår från en tidigare etablerad samverkansstruktur som ser på FoU som ett sätt att bygga broar mellan forskning och utvecklingsarbete. För att få till samverkan mellan forskare, lärare och skolledare använder de sig av aktionsforskning.
- Testa Change Labs där lärare, skolledare och forskare tillsammans inventerar, problematiserar, analyserar och arbetar för att utveckla nya pedagogiska metoder. I samverkansstrukturen ingår 10 inlandskommuner som samarbetar. Fokus i FoU-projektet är Fjärr- och distansbaserat lärande i glesbygdskommuner. Det inkluderar även skolledares kompetenser att organisera för fjärrundervisning och samordna fjärrundervisning mellan kommunerna.

Örebro universitet

Vid Örebro universitet finns ett regionalt samverkansråd, en intern ledningsgrupp och ett *Regionalt utvecklingscentrum*, RUC. Samverkan bygger vidare på och utvecklar strukturer som har etablerats vid RUC, som exempelvis didaktiska nätverk, vetenskaplig ledare och kompetensutveckling för skolledare och skolchefer. Det finns även en intern referensgrupp.

Försöksverksamheten ULF på Örebro universitet har en strävan att ge alla skolverksamheter samma möjligheter att samverka med universitetet kring ULF, oavsett storlek, avstånd eller skolform.

Örebro universitet testar tillsammans med regionens kommuner och Region Örebro Län en ULF-modell för regional samverkan kring ULF som möjliggör att initiativ till samverkansprojekt kan tas på flera nivåer och av olika parter. Modellen omfattar fyra ingångar för att initiera projekt. Varje ingång leds av en koordinator. Projekten kan initieras av enskilda individer, av verksamheter och på strategisk nivå. RUC har en central funktion för genomförande av synliggörande av behov, initiering av projekt och resultatspridning. Följande fyra ingångar ska prövas:

- Skolinitierade-projekt
- Vidareutveckling av ett tidigare projekt *Ingång*: Kollegialt lärande
- Utlysningar av FoU-projekt och utvecklingsprojekt
- Övrig regional samverkan

UMEÅ UNIVERSITET

Aktiviteter inom försöksverksamheten vid Örebro universitet

Inom ramen för försöksverksamheten ULF satsar Örebro universitet på flera olika försöksprojekt. Här följer några exempel:

- Uppbyggnad av en databas för resultatspridning av FoU-projekt.
- Samverkan med lärarutbildningen och pågående delprojekten inom framtidens lärarutbildning, övningsskola, adjungerade adjunkter, forskningsbaserat lärande.
- Kombinationstjänst med adjungerad lektor.
- Kartläggning av kommunala skolhuvudmäns och professorers syn på och erfarenhet av praktisknära forskning mellan skola och akademi.

Finansiering av försöksverksamheten i Noden

Av statsanslaget på totalt cirka 32 miljoner kronor till Umeå universitet har närmare 8 miljoner kronor avsatts till universitetets organisation av försöksverksamheten, inklusive nationell samordning och extern utvärdering. Det är främst kommunikatörsresursen, samverkanslektorerna, den nationella utvärderingen och Umeå universitets-nodens utvärdering som finansieras från denna avsättning men även kostnader för resor och möten. Budget och utfall stämmer väl överens.

Grundprincipen för de återstående cirka 24 miljoner kr har varit att de skulle fördelats lika till samverkansaktiviteter vid Umeå universitet och de fem medverkande lärosätena, det vill säga cirka 4 miljoner kronor per lärosäte. På grund av olika förutsättningar vad gäller medfinansiering har dock ett av de medverkande lärosätena, Mittuniversitetet, inte kunnat ta emot hela beloppet utan drygt hälften, 2,5 miljoner kronor, vilket förstärker påverkan omfattningen av lärosätets aktiviteter. Anslagsansökningen för 2021 kommer att fördelas jämnt mellan de medverkande lärosätena. Varje lärosäte har i avtal specificerat en försöksverksamhet i linje med den övergripande ULF-planen och själva medfinansierat med minst lika mycket som erhållits från statsanslaget. Exempelvis bidrar Umeå universitet med cirka 12 miljoner kronor ur egna medel till FoU-aktiviteter inom ULF. Vart och ett av lärosätena samverkar med flera skolhuvudmän vardera, som i sin tur bidrar med substantiell medfinansiering via både ekonomiska och/eller personella resurser. Totalt sett satsas alltså betydligt större resurser än det erhållna statsanslaget i ULF försöksverksamheten.

Efter att alla avtal blev klara under 2019 har medel fördelats ut enligt plan. En årlig uppföljning görs för att säkerställa att statsanslaget förbrukas och om så inte är fallet ska medel föras tillbaka till Umeå universitet för vidare omfördelning. Uppföljningen efter år 2020 visar att skillnad mellan budget och utfall främst är covid-relaterat och alla medverkande lärosäten bedömer att hela anslaget kommer att förbrukas inom försöksperioden.

Lägesbeskrivning

Utgående från ovan nämnda fem faser i Umeå universitets-nodens modell för försöksverksamheten är lägesbeskrivningen i Noden följande:

UMEÅ UNIVERSITET

- 1. Inledande dialog och gemensam formulering av målsättningar och grundläggande principer för försöksverksamheten.** Denna fasen är genomförd. Den revidering av ULF-planen som inleddes i januari 2020 för att uppdatera och anpassa planen till aktuellt arbete och gjorda erfarenheter, är fortsatt pågående och involverar såväl medverkande lärosäten som skolhuvudmän.
- 2. Dialog om lokala förutsättningar och prioriteringar inom den gemensamma ULF-planen samt utveckling av samverkansstrukturer.** Denna fas har varit omfattande, och är nu i huvudsak genomförd i och med att avtalsarbetet fram till parternas undertecknande slutförts. Eftersom försöksverksamheten kommer att förlängas med en övergångsperiod 2022–2024 har samtal inletts i Noden inför eventuell ny omgång av avtalsarbete inför kommande period.
- 3. Undertecknande av lokala ULF-avtal och initiering av aktiviteter.** Även denna fas är genomförd och avtal är undertecknade mellan Umeå universitet och samtliga fem medverkande lärosäten. Avtal mellan Nodens lärosäten och deras regionala medverkande skolhuvudmän är i huvudsak genomförda. Ytterligare ett ramavtal mellan lärosäte och en sammanslagning av mindre huvudmän som avtalspart återstår, och väntas undertecknas inom kort. Sammantaget vilar ULF-verksamheten inom Noden på en avsevärd mängd avtal med skolhuvudmän, nu totalt 53 olika avtal. Med utgångspunkten i en dialogisk modell där lokala förutsättningar och prioriteringar är centrala, har arbetet med försöksverksamheten mynnat ut i en variation av avtal, där såväl nytecknade som tidigare befintliga avtal ingår. Bredden av avtal leder i genomförandet till variationer i ingående lärosäten och skolhuvudmäns strategiska arbete.
- 4. Fortsatt samverkan i genomförande av ULF-avtalen.** Då avtalsarbetet i huvudsak avslutats är denna fas nu under genomförande och arbetet pågående. Tillsatta forskargrupper i samverkan med skolhuvudmän arbetar vidare med genomförandet av planerade FoU-projekt. Rådande samhällsläge med Covid-19 är en utmaning, särskilt för FoU-projekt i uppstartsfas och där personalstyrkan hos skolhuvudmän under perioder decimerats på grund av smittläget eller där skolverksamheter med kort varsel övergått till att genomföras digitalt. Det verkar dock som att FoU-projekten ändå i stort kunnat genomföras genom vissa förändringar och förskjutningar i planerna.

Erfarenhetsutbyte mellan olika aktörer ingående i försöksverksamheten i syfte att stärka samverkan liksom delgivning och dialog kring preliminära resultat, har skett i form av planering och genomförande av nationell såväl som regionala/lokala konferenser, webinarier och workshops samt via seminarier hos skolhuvudman och lärosäte. Denna typ av aktiviteter har ökat under perioden och huvudsakligen skett i digital form.

Lokal initiering och vidareutveckling av samverkansstrukturer pågår fortsatt vid lärosäten och hos skolhuvudmän. Ett exempel är den organisatoriska och personella struktur som byggts för att involvera lärarutbildningen och de olika modeller för examensarbeten i samverkan som prövas inom Noden och även kommit att inkludera initiativ till samverkan över lärosätesgränser. Ett annat exempel på sådan samverkan är pågående dialoger mellan lärosäten om förutsättningar att utveckla och pröva modeller för samverkan kring studier på avancerad nivå för lärare, i syfte att långsiktigt stärka och utveckla lärares vetenskaplig kompetens och den praktikinräna forskningen. Ytterligare exempel på utveckling av samverkande infrastrukturer är de modeller för samverkansråd, vetenskapliga råd och gemensamma FoU-miljöer som prövas, liksom de olika typer av kombinerade tjänster som inrättats (kommunal

UMEÅ UNIVERSITET

samverkanstjänst, samverkanslektorer, parlärarskap m.m.) och som verkar kontaktstärkande och binder samman olika verksamheter och organisatoriska nivåer. Till detta kommer arbete hos skolhuvudmän med att utforma uppdrag för lärare med vetenskaplig kompetens (FoU-magistrander, förstelärare, projektledartjänst m.m.). Innehavarna av dessa tjänster kan fungera som mellanledare i praktiktäna forskning och verksamhetsutveckling på vetenskaplig grund. Även om konkret arbete med utveckling av samverkansstrukturer under perioden tenderar ha fått stå tillbaka hos skolhuvudmän, för prioritering av basverksamheter i ett ansträngt samhällsläge, betyder det inte att den samverkande dialogen i fråga avstannat.

5. **Utvärdering och planering för fortsatt utveckling av samverkan efter försöksperioden.** Denna fas har tidigare inletts såtillvida att organisatoriska och personella funktioner till stöd för fortsatt samverkan grundlagts i föregående faser. Det pågående arbetet har intensifierats gällande utvärdering och kunskapsutveckling utifrån hittills utfört arbete inom försöksverksamheten och de olika modeller och samverkande strukturer som prövats. Ett exempel är den utvärdering av modeller för utlysningförfarande och medelstilldelning för FoU-projekt som pågår vid några lärosäten. Ett annat exempel är det inledda och prioriterade arbetet med slutrapport av ULF försöksverksamhet samt den inventering och sammanställning av underlag och analys som pågår. Lärosätena inom Noden har även gemensamt tillsatt en forskargrupp med uppdrag att genomlysa Nodens verksamhet. I och med att ingående lärosäten utifrån en övergripande, gemensam samverkansmodell prövar olika därunder ingående modeller och strategier för samverkan, finns behov att fördjupat analysera de olika förutsättningar för genomförande som skapas, samt att identifiera övergripande möjligheter och hinder för samverkan mellan skolhuvudman och lärosäte. Resultatet av genomlysningen och av de nationella utvärderarnas delrapporter samt den erfarenhetsspridning som pågår utgör viktiga resurser i det framåtblickande strategiska arbetet med planering för fortsatt samverkan efter försöksperioden.

I försöksverksamheten ingår uppdraget att kommunicera forskningsresultat. Vetenskapliga artiklar från FoU-projekt har publicerats, liksom även mer populärvetenskapliga publikationer exempelvis i form av antologikapitel. Texter samförfattade av forskare och lärare förekommer. Antalet publiceringar förväntas öka kommande år.

Preliminära lärdomar

Med utgångspunkt i Umeå universitets dialogmodell (symmetrisk och komplementär ansats) och de olika faser som identifierats i försöksverksamheten i Noden ges nedan en mer reflexiv beskrivning av arbetet och några tentativa lärdomar som dragits hittills.

1. **Målsättningar och vägledande principer**

Inledande dialoger som mynnat ut i gemensamma formuleringar av målsättningar och grundläggande principer har utgjort ett betydelsefullt och viktigt led i att skapa förståelse och samsyn kring försöksverksamheten hos medverkande lärosäten och skolhuvudmän. Resultat och lärdomar av Nodens arbete i denna inledande fas finns redovisat i tidigare delrapport (Delrapport ULF, 2019). I en övergångsperiod för försöksverksamheten, där ytterligare skolhuvudmän nya i försöksverksamheten väntas involveras, blir det viktigt att ta vara på den kunskap som utvecklats, exempelvis vad gäller betydelsen av att gemensamt och löpande utveckla och specificera ULF-planen, då den fungerat riktningsgivande och drivande. Det möjliggör att planen även fortsatt kan utgöra ett stöd i arbetet.

UMEÅ UNIVERSITET

2. Dialog om lokala förutsättningar och prioriteringar

Den övergripande modell för samverkan som prövas utgår från den gemensamt formulerade ULF-planen men tar kontextuell hänsyn och ger utrymme för lokala behov och prioriteringar. Denna fas har varit omfattande och resultat och lärdomar finns redovisade i tidigare delrapport (Delrapport ULF, 2019). I den utvärderande och retrospektiva fas försöksverksamheten nu befinner sig i, kan lärdomar börja dras av hur dialogmodellen gett frihet i utformandet via dess kombination av ”centraliserade” och ”decentraliserade drag, där det förstnämnda syftar på gemensamma grundläggande mål och vägledande principer, och det andra på olika kontextuell hänsyn utifrån ingående parter skilda förutsättningar och behov. Det finns variationer i de modeller som prövas i Noden vad gäller allt från angreppssätt till vilka organisatoriska nivåer som fokuseras, ytor för dialog och delaktighet, finansieringsvägar och så vidare. Hur variationerna i modellerna som prövas bidrar till olika styrkor och svagheter behöver vi fortsatt veta mer om. Samtidigt står det klart att lokala kontexter är rörliga och föränderliga. Öväntat kan bärande förutsättningar som setts som stabila ändras, och när detta sker på högre styr- och ledningsnivå får det konsekvenser för samtliga organisatoriskt sammanflätade nivåer hos ingående parter. Behovet av att med ett nationellt permanent ULF-avtal kunna ingjuta arbetsro och stabilitet i samverkan kring praktisk forskning och verksamhetsutveckling har betonats tidigare och behöver så göras igen. Av vikt är även en symmetrisk fördelning av ansvaret de samverkande parterna emellan för att FoU i samverkan kommer till stånd och prioriteras.

3. ULF-avtal

Avtalen fokuserar att och hur de vägledande principerna i ULF-planen avses följas och gestaltas i strukturer och aktiviteter. Som nämnts ovan kan avtalsinnehållets långsiktiga förankring i respektive organisationer inte nog betonas. Ett nationellt permanent ULF-avtal betraktar vi som en förutsättning för att säkra hittills utfört arbete och undvika energikrävande omstarter. Stabiliteten i de strukturer som prövas i försöksverksamheten inom Noden har också utsatts för starka påfrestningar av pågående pandemi. Att kunna upprätthålla samverkande strukturer och aktiviteter i lägen när organisationers verksamheter på olika sätt utmanas visar på nödvändigheten av avtal. Strukturer, roller och aktiviteter som inte är avtalade och integrerade i de samverkande organisationerna är de första att drabbas.

Vi kan konstatera att de FoU-projekt som initierats i försöksverksamheten generellt klarat sig bättre än exempelvis de utvecklingsarbeten av interna samverkansstrukturer som initierats hos skolhuvudmän. Bidragande till detta kan vara större vana hos såväl lärosäten som skolhuvudmän att hantera enskilda FoU-projekt. En lärdom är också att stärkandet av exempelvis lärares positioner i forskningssamverkan och verksamhetsutveckling kan förändra, och därmed också utmana rådande strukturer på förvaltningsnivå hos skolhuvudman, samtidigt som resurser behöver avsättas. Lärdomen går på motsvarande sätt att applicera på lärosätena. Avtalen är vad som säkrar att strukturbygget fortgår i den takt som är möjlig utifrån rådande förutsättningar och kontinuerlig dialog utgör stöd. I och med att flertalet ULF-avtal löper ut 2021 är ambitionen att tillvarata det arbete som gjorts i ny avtalsomgång och då även inleda dialog med skolhuvudmän som inte tidigare deltagit i försöksverksamheten. Utifrån tidigare lärdomar om avtalens funktion som katalysatorer för metadialog mellan samverkansparter om intentioner och gemensamma beröringspunkter, blir det intressant att se huruvida redan upparbetad dialog mellan parterna kan underlätta avtalsprocessen och göra den mindre omfattande.

UMEÅ UNIVERSITET

En lärdom att beakta i kommande avtalsarbete är att arbetet med försöksverksamheten är en process av öppen karaktär och att arbetet genomgår transformationer genom de olika faserna i arbetet och de insikter som följer. En utmaning i utformningen av avtalen är att kunna balansera precision och rymlighet. De nationella utvärderarnas kommande delrapport visar på spänningar i avtalen, bland annat om hur forskning förstås. Detta accentueras i hur skolhuvudmän, å sin sida, betonar skolorganisationers kultur och förståelse för vad forskningsbaserad förändring av verksamheten kan vara, som något som kan vara avgörande för hur avtalsinnehåll kan realiseras. Till exempel efterfrågas utrymme för dialog kring vad vetenskap och vetenskapliga förhållningssätt kan vara och bidra med i olika skolsammanhang. En lärdom därav är att epistemologiska frågor och forskningens och forskningsanvändningens olika logiker behöver beaktas, i syfte att klargöra ingående parter förväntningar på praktisknära forskning i samverkan.

4. Fortsatt samverkan i genomförande av ULF-avtalen

Nodens arbete vad gäller fortsatt samverkan kring praktisknära forskning som involverar skolhuvudmän och lärarutbildning är omfattande. Nedan lyfts några exempel från olika områden. Lärosätens och skolhuvudmäns samverkan kring lärarutbildning har tidigare beskrivits som utmanande (Delrapport ULF, 2019). De modeller för examensarbeten i samverkan som prövas visar hur programstrukturernas organisatoriska komplexitet blir särskilt utmanande vid större lärosäten. Resultat visar att mer omfattande försök har varit enklare att initiera och genomföra inom inriktningar av lärarutbildningen som är mer sammanhållna än andra (exemplvis arbetsintegrerad lärarutbildning och förskolläroprogram). Lärarstudenters möjligheter att genomföra examensarbeten kopplat till lärarpraktik och i skolverksamheter pågående FoU-projekt har ställt krav på synkronisering av framför allt lärarutbildningens senare delar, vilket gett följdverkningar i revideringar av kursinnehåll och omstruktureringar i ordningsföljder för kurser och moment. I modeller som prövas har lärare med utökad vetenskaplig skolning (studier på avancerad nivå/magisterexamen) fungerat som VFU-handledare och biträdande handledare i examensarbetet, vilket bidragit till kontinuitet och att problemställningar naturligt förankrats i skolverksamhet och i pågående FoU-projekt. Det sistnämnda ställer höga krav på tydliga intentioner och riktade satsningar hos skolhuvudman i nära samverkan med lärosäte över tid.

Internt vid lärosätena krävs fortsatt förankring och ökad spridning av försöksverksamhetens intentioner och resultat på organisatorisk mellan- och basnivå. I iscensättning och genomförande av avtalen blir spridning av såväl forskningsresultat som samverkande parter erfarenheter av arbetet det incitament som håller metadialog och reflektion levande och ger sammanhang och engagemang. Dialog kring gjorda erfarenheter är viktiga, inte minst i möte med utmaningar i genomförandet av avtalen. De fastare och över tid återkommande strukturerna för seminarier och workshops utgör fortsatt viktiga fora för delning av erfarenheter och möjliggör såväl spridning av forskningsresultat som gemensamt prövande av forskningens relevans och kvalitet. Om lärares och rektorers beskrivningar av erfarenheter av FoU-projekten och preliminära forskningsresultat nu indikerar betydelsen av pågående arbete behöver samverkan kring lärarutbildning och studenter ges ytterligare utrymme. Konkreta forskningsresultat inom området är att vänta framgent.

En generell lärdom är vikten av att forskningsresultat delges 'droppvis' och får influera utvecklingsprocesser över tid. En annan är vikten av att spridning sker både horisontellt och vertikalt i och mellan organisationer, för ökad delaktighet och förståelse av innebörder i samverkan samt prövning av forskningsresultat ur olika perspektiv. Forskning och

verksamhetsutveckling som delar av en helhet behöver också vara i balans vad gäller hur de prioriteras av samverkande parter.

5. Utvärdering och planering för fortsatt utveckling av samverkan efter försöksperioden

För att kunna utvärdera Nodens arbete och tillvarata den forskning och verksamhetsutveckling som hittills genomförts är spridning av resultat och erfarenheter centralt, liksom fortsatta samverkande och strategiska dialoger. Enligt den norska forskargrupp som utvärderar försöksverksamheten är Nodens avtal mindre explicita vad gäller spridning (ULF Delrapport 3, 2020). Även om vi vet att områden där avtalen är mindre tydliga kan resultera i att utveckling avstannar, har flertalet olika former för spridning prövats och strukturer för återkommande spridningsaktiviteter också stärkts. Spridningen av forskningsresultat sker enligt väl befästa vägar i forskarsamhället, vilka studenter och lärarutbildare har tillgång till, medan lärares direkta tillgång till forskningsartiklar inte är självklar. För att nå ut med forskningsresultat och erfarenheter från arbetet behövs en bredd av spridningsvägar och här varierar kapacitet och beredskap. Några skolhuvudmän liksom lärarutbildande institutioner har egna rapportserier lämpade för exempelvis samförfattande mellan lärare, lärarstuderande och forskare samt egna aktiva webkanaler, medan andra är mer beroende av strukturer skapade inom ULF. Oavsett vilket, belyser skolhuvudmän utmaningen i att långvarigt kunna tillvarata konkreta forskningsresultat så att de över tid stödjer verksamhetens utveckling och kunskapen består i organisationens delade erfarenhet. Detta torde även gälla lärarutbildningen. Det finns ett fortsatt behov att utifrån ett samverkansperspektiv diskutera det gemensamma ansvaret för forskningsspridning och delning av erfarenheter, och då beakta att de innefattar olika kunskapsformer som kan kräva olika medieringar.

I planering av fortsatt samverkan i en övergångsperiod framstår tydligt hur ULF är en del av flera parallella och pågående utvecklingsprocesser och kan inte verka som solitär, utan samverkan kring praktisk forskning måste integreras i andra pågående förändringsprocesser och med andra skolaktörer i de områden där lärarutbildning, forskning och skola interagerar. Ett sådant exempel är hur skolans systematiska kvalitetsarbete och en tydlig utgångspunkt i lärares problemområden i undervisning tillsammans med stöd av forskning, kan sammanlemmas till verksamhetsutveckling med hög grad av såväl delaktighet som relevans för forskning. En lärdom är att samverkansytor för direkt kontakt mellan lärare och forskare och även lärarstudenter behöver förstärkas ytterligare. Stöd och utveckling av bestående samverkande FoU-miljöer som knyter ihop forskare, regionala och lokala ämnesnätverk och lärare är något som framöver kan utvecklas till sådana kontaktytor. Avslutningsvis kan vi konstatera att Nodens forskargrupp som arbetar med genomlysning tillsammans med de nationella utvärderarnas rapporter bidrar med kritisk blick och teoretiska tankeverktyg som är värdefullt för den fortsatta planeringen.

Slutsatser

Tentativa lärdomar och resultat av försöksverksamheten inom Noden sammanfattas nedan i fyra huvudsakliga slutsatser.

Vikten av långsiktighet och stabilitet

En styrka i försöksverksamheten är att parterna eftersträvar en långsiktig samverkan och därför har fokus legat bortom försöksperiodens avslut i utformning och prövande av strukturer och aktiviteter. Det faktum att försöksverksamheten förlängs och framöver permanentas bidrar med

UMEÅ UNIVERSITET

ytterligare mandat och kraftsamling för fortsatt prioritering i utvecklingen av organisationernas resurser, strukturer och kulturer till stöd för praktisk forskning. Det är av vikt att fortsatt sträva efter stabila funktioner och att strukturer blir inarbetade och accepterade i organisationerna, samt att det finns vitala kopplingar mellan internt och externt. Pandemin har utgjort en extrem utmaning särskilt för skolhuvudmäns arbete med interna strukturer, då de tvingats prioritera basverksamheten. Den press som organisationerna utsatts för har också indikerat vilka funktioner som framstår hållbara och vilka som är mer sårbara och framöver behöver utvecklas och förstärkas.

Investering i delaktighet tidskrävande men avgörande

Tidigare lärdomar visar att likvärdigt ägarskap utgör förutsättning och garanti för att skolprofessionens frågor står i centrum (Delrapport ULF, 2019). Uttryck för delaktighet och samägarskap är fortsatt framträdande bland lärare, forskare och andra företrädare för skolhuvudmän och lärosäten involverade i försöksverksamheten. Delaktighet är också en central faktor för engagemang. I arbetet ingår många människor på olika positioner och på flertalet organisatoriska nivåer, såväl lärare i skola, forskare som lärarutbildning. En lärdom är att delaktighet i långsiktig verksamhetsutveckling i samverkan tar tid då många är involverade och måste så få göra. Delaktighet i den fördjupande samverkan som skett kan därmed på kort sikt synas verka ineffektiv men i ett långsiktigt perspektiv vara synnerligen effektiv och möjliggöra fortsatt samverkan kring stärkt kvalitet på vetenskaplig grund i skola och lärarutbildning.

Stärkt fokus på organisatorisk bas- och mellannivå

Om FoU-samverkan initialt förankrades på ledningsnivå har arbetet i försöksverksamheten intensifierats och fördjupat involverat en basnivå av lärare i skola, forskare anknutna till olika projekt och studenter i lärarutbildning. I arbetet har stabilare kontaktytor utvecklats och prövats. På en mellannivå, mellan lednings- och basnivå, pågår utveckling och prövande av olika mellanpositioner i form av kombinerade tjänster och uppdrag, rådsfunktioner, arbetsgrupper med mera. Här varierar förutsättningar och behov beroende på organisationers storlek. En lärdom är att erfarenhetsutbyte mellan de olika skolhuvudmännens och lärosätenas former behöver intensifieras. En annan lärdom är att samverkan kan utmana rådande strukturer och kulturer, vilket visar på behov av tydlighet, förmåga till flexibilitet och ett brett internt förankringsarbete samt starkt stöd på ledningsnivå.

Värdet av kontinuerlig resultatspridning

Under perioden har spridningen av forskningsresultat och erfarenheter från försöksverksamheten ökat. Erfarenhetsspridning har visat sig betydelsefull för att dela kunskap om hur samverkan kring praktisk forskning kan genomföras. Betydelsen av att preliminära forskningsresultat delges och bearbetas i samverkan betonas. Den kunskapen kan influera verksamhetsutveckling, något som också bidrar till forskningens kvalitet och användbarhet. En lärdom är att hänsyn behöver tas till att forskning och utveckling har olika takt och att spridning av forskningsresultat behöver ske kontinuerligt i den pågående samverkan. Det finns indikationer på att användning av forskningsresultat från FoU-projekten gör skillnad i lärares undervisning. Än är dock för tidigt att säga något om hur elevers måluppfyllelse påverkas. En utmaning framgent är att öka spridningen och nå nya målgrupper.